LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO

[Eduskunnan lakivaliokunta]
[HE 211/2018 vp]

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi avioliittolain 4 ja 109 §:n sekä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää edunkunnan lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi avioliittolain 4 ja 109 §:n sekä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta (HE 211/2018 vp).

Esityksen keskeiset ehdotukset

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kumottavaksi avioliittolain säännös, jonka mukaan oikeusministeriö voi erityisestä syystä myöntää alle 18-vuotiaalle luvan avioitua.
Samalla ehdotetaan muutettavaksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettua lakia vastaamaan avioliittolain muutosta.

Hallituksen esitykseen ei sisälly alaikäisen ulkomailla solmiman avioliiton tunnustamista koskevia säädösmuutoksia. Avioliittolain 115 §:n 1 momentin mukaan ulkomailla pätevästi solmittu avioliitto on lähtökohtaisesti pätevä myös Suomessa. Avioliitto voidaan lain 139 §:n mukaan kuitenkin jättää tunnustamatta, jos sen pitäminen pätevänä johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen lopputulokseen. Lain esitöiden (HE 44/2001 vp) mukaan tämän ns. ehdottomuusperiaatteen perusteella voidaan jättää tunnustamatta esimerkiksi avioliitto, jonka on solminut selvästi lapsi-ikäinen henkilö, esim. 10-vuotias. Ehdottomuusperiaatteen soveltaminen perustuu kuitenkin aina tapauskohtaiseen harkintaan. Tämä viranomaisen verrattain laaja harkintavalta on siis tarkoitus säilyttää toistaiseksi.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

LSKL pitää kannatettavana alaikäisten avioliitot mahdollistavasta poikkeuslupamenettelystä luopumista. Samalla LSKL kuitenkin korostaa, että on erittäin tärkeää huolehtia siitä, että ne yksittäiset nuoret, joita päätös poikkeuslupamenettelystä luopumisesta koskettaa, tulevat tunnistetuksi ja autetuksi tarkoituksenmukaisten lastensuojelun ja sosiaalihuollon palveluiden piirissä.

Kuten LSKL on oikeusministeriön arviomuistiosta (Alaikäisavioliittojen sääntelytarve) annetussa lausunnossaan tuonut esille, **näyttäytyy poikkeuslupien myöntämismenettely selvästi ongelmallisena lapsen suojaamisen, syrjimättömyyden sekä osallisuuden näkökulmasta.** Tilanne, jossa kansallinen lainsäädäntömme mahdollistaa avioliiton solmimisen alle 18-vuotiaan alaikäisen kanssa, näyttäytyy myös erikoiselta yleisen ihmisoikeuskehityksen ja Suomen kansainvälisten sitoumusten valossa. Kun otetaan lisäksi huomioon muissa Pohjoismaissa Islantia lukuun ottamatta viime vuosina tehdyt lainmuutokset

(luopuminen poikkeuslupamenettelyistä), ei pelkän alaikärajan asettamisen ja poikkeuslupamahdollisuuden säilyttämisen voisi katsoa olevan täysin yhtenevä nykyajan vaatimusten kanssa. Tarkemmin keskusliiton perusteluista poikkeuslupamenettelystä luopumiselle voi lukea LSKL:n lausunnosta koskien oikeusministeriön arviomuistiota alaikäisavioliittojen sääntelytarpeesta: https://www.lskl.fi/kannanotot-ja-lausunnot/avioliiton-18-vuoden-ikarajasta-ehdoton/.

Lastensuojelun Keskusliitto ei ole ottanut kantaa siihen, miten ulkomailla solmittujen alaikäisavioliittojen tunnustamiskysymys tulisi nimenomaisesti ratkaista. Kuten jo arviomuistiossa ilmeni, on kyse varsin monisyisestä kysymyksestä. Asian ratkaiseminen vaatii perusteellista vaikutusarviointia eri sääntelyvaihtoehtojen välillä. **LSKL pitää tärkeänä, että tunnustamismenettelyyn liittyvä sääntelykysymys otetaan ministeriössä jatkokäsittelyyn viipymättä.**

Ottaen huomioon päätöksen merkitys niin yksilötasolla kuin yleisellä tasolla Lastensuojelun Keskusliitto pitää tärkeänä, että tunnustamisen arviointiperusteet ilmenisivät tulevaisuudessa laista. Keskusliitto kannattaa lähtökohtana sitä, että avioliitto on solmittu 18-vuotiaana. Jos lainsäädännössä säilytetään joissain tilanteissa mahdollisuus tunnustaa alle 18-vuotiaan henkilön ulkomailla solmima avioliitto, LSKL ehdottaa harkittavaksi, että tunnustamiselle asetetaan lainsäädännön tasolla jokin ehdoton alaikäraja. Alaikäisen hakijan oikeuksien suojaamisen kannalta on välttämätöntä, että tämän olosuhteet tulevat selvitetyksi. LSKL pitääkin tärkeänä, että alaikäistä kuultaisiin aina tunnustamista koskevan harkintaprosessin yhteydessä. Tämä antaisi mahdollisuuden arvioida tilannetta (mm. avioliiton vapaaehtoisuutta) ja toisaalta mahdollisten tukitoimien tarvetta. Kuten sanottua, edellyttää tunnustamiskysymys kuitenkin vielä perusteellista vaikutusarviointia erilaisten sääntelyvaihtoehtojen välillä.

Koska Suomessa solmittavia avioliittoja koskevat sääntelyratkaisut ilmentävät osaltaan sitä, mitä pidetään oikeusjärjestyksessämme hyväksyttävänä ja vaikuttavat ne näin välillisesti myös ulkomailla solmittujen aviolittojen tunnustamista koskevaan harkintaan, **olisi oikeusministeriön ja maistraattien yhteistyössä syytä päivittää ohjeistusta koskien alaikäisten ulkomailla solmimien avioliittojen rekisteröintiä heti siten, että ohjeistuksessa huomioidaan nyt esitetty muutos 18 vuoden ehdottomasta ikärajasta Suomessa solmittavien avioliittojen osalta.** Jo ohjeistuksessa olisi tärkeää kiinnittää huomiota myös siihen, että hakijaa kuultaisiin aina henkilökohtaisesti ja hänet ohjattaisiin tarvittaessa tarkoituksenmukaisten tuen ja palveluiden piiriin.